

Srpski Internet – od .YU do .CPБ

Oko četvrt veka Internet živi i na ovim prostorima. Kako danas izgleda svi znamo, ali **nekada je to bio neki sasvim drugačiji Internet...**

Lazar Bošković

Da li je bilo života i pre Interneta? Pa, postojalo je... Nešto... Gledaocima koji su se kasnije uključili u program otkrićemo da se krajem osamdesetih u Srbiji za elektronsku komunikaciju koristio BBS (*Buletin Board System*). Na njemu ste mogli da četujete, razmenjujete elektronsku poštu, pišete po forumu, preuzimate fajlove brzinom od dva fajla na dan, a grafika je ličila na današnji teletext na televizoru. Sve je to išlo kroz spore modeme, kroz telefonske linije na starim analognim centralama, i to ako ste imali sreće da dobijete vezu i ako vam je na BBS-u ostalo vremena za taj dan (60 minuta dnevno, 20 minuta po pozivu).

Praistorija domaćeg Interneta

Već (ili tek) 1989. godine Univerzitet u Beogradu je postao čvorište Evropske akademske istraživačke mreže, Jugoslavija je dobila .YU kao nacionalni internet domen, a Institut „Jožef Štefan“ iz Ljubljane je bio registar nadležan za njega. Ali, usledio je građanski rat, raspad SFRJ, UN sankcije prema SR Jugoslaviji, pa je 1992. mrežni saobraćaj sa inostranstvom bio obustavljen. Barem zvanično. Nezvanično, *e-mail* saobraćaj je ipak održavan preko prijateljskih zemalja i tajnih elektronskih „kozjih staza“.

Upravljanje .YU domenom je ostalo u Sloveniji i braća Slovenci nisu hteli da ga tek tako prepuste beogradskim kolegama, sve dok 1994. nadležna IANA nije presudila u korist SR Jugoslavije. Od tada .YU registrom upravlja YU NIC, sačinjen od grupe entuzijasta sa Beogradskog univerziteta: Mirjana Tasić, Božidar Radenković, Đorđe Paunović, Berislav Todorović...

Kada je .YU vraćen na rodno internet ognjište, Jugoslavija je još bila pod sankcijama, pa je odmah smešten na server u Americi, ali uz uslov da se administrator servera ne bavi i održavanjem baze domena. Zato je .YU prostor podeljen na poddomene (.co.yu, .ac.

yu...), a oni su „ugošćeni“ na serverima akademskih kolega koji su u međuvremenu iz Srbije emigrirali širom sveta.

Jedna firma – jedan domen

A onda se 1995. Sloba vratio posle potpisivanja iz Dejtona i delimično su ukinute sankcije UN. Pojavljuju se i komercijalni internet provajderi i potreba za registracijom naziva .YU domena. Primarni DNS server za .YU domen je 1996. premešten na servere EUnet-a u Holandiji, što je konačno omogućilo normalno održavanje poddomena, a ubrzo potom .YU se konačno seli u Beograd, na servere ETF-a i FON-a.

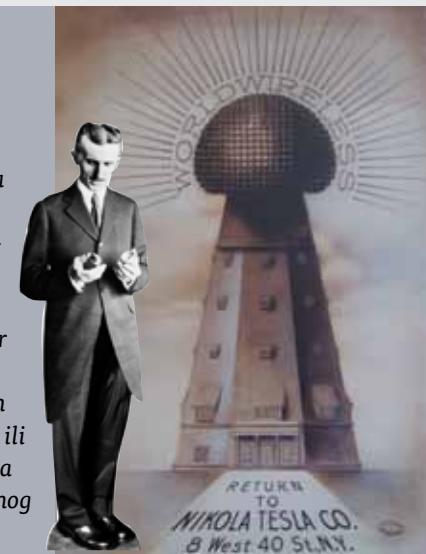
Negde 1996. kreće bum u registraciji naloga za *e-mail* i *dial-up* pristup Internetu, uz username dužine do osam slova! Računare nam pokreće *Windows 95*, a Internet gledamo kroz tek rođeni *Internet Explorer* ili nešto stariji *Netscape Navigator* (pradedna *Mozilla*). Domaćeg sadržaja na Internetu bilo je beskrajno malo, ali je sticaj društvenih okolnosti odmah definisao Internet kao nov i slobodan medij u Srbiji. U zimu 1996-97. su se dešavali građanski i studentski protesti, a uz dve radio stanice i par novina, Internet je bio jedino mesto sa vestima koje režimski cenzori nisu kontrolisali.

Državne organe tokom devedesetih nije naročito zanimao normalan rad YU NIC-a, tako da je sve i dalje funkcionisalo na volonterskoj osnovi. Posledica je bilo ograničavanje prava na registraciju naziva .YU domena samo za pravne subjekte, po pravilu „jedna firma – jedan domen“. Zato je registracija bila besplatna.

Kako je to, krajem devedesetih, izgledalo u praksi? Ako si fizičko lice bez firme, jedini način da registruješ svoj naziv domena je da obezbediš pečat. Taj magični predmet poseduju samo pravni oblici života – bila to bakalnica na čošku ili zemljoradnička zadruga, svejedno. Hoćeš dva domena – moraš da nađeš još jednu firmu da

Teslina vizija Interneta

“Uskoro će biti moguće, na primer, da poslovni čovek u Njujorku diktira uputstva koja će se istog trena otkucana pojaviti u Londonu ili negde drugde... Moći će da se sluša ili šalje govor ili pesma u najudaljenije krajeve sveta. Na isti način bilo koja vrsta slike, crteža ili štampane stvari moći će da bude transferovana sa jednog na drugo mesto.”

— tako je Nikola Tesla u članku *Wireless of the future* opisao ono što se danas zove Internet, a tada je to bio projekat „Svetski sistem“ iz 1900. godine (www.teslinavizijainterneta.rs)

lupi pečat. Izrada internet sajtova je tada bila čist ručni rad: onima koji su slabije znali HTML, pomagao je *FrontPage* ili *Dreamweaver*, slike su bile maksimalno kompresovane zbog sporih *dial-up* vezam a audio i video sadržaji su bili retkost kao čovečije ribice. Celi internet sajtovi su bili „teški“ negde oko 10 MB, a kad vam neko, ničim izazvano, pošalje u *e-mail*-u prilog od 500 KB, spominjali ste mu... i domen i modem!

Treća država – isti domen

Sledi još jedan rat 1999, kada je domaća internet ekipa opet pokazala kreativnost i snalažljivost. Uspostavljaju se mreže sajtova kao sajber otpor NATO agresiji. Oni bacaju bombe, a mi ih „bombardujemo“ *e-mail* porukama sa “*Windows 99*“ forama. I u finalu rušenja Miloševićevog režima, Internet je imao zanimljivu sporednu ulogu. Bilo je tu svačega: od lažnih opozicionih *e-mail*-ova poslanih sa

servera MUP-a, do preusmeravanja DNS-a opozicionih sajtova. Na drugoj strani, inostrani faktori su uložili lepe pare u mrežu antirežimskih internet projekata.

A onda je došao period „Sve je različito, samo njega ima“. Promenila se vlast, SRJ je postala SCG, SCG je ostala samo SRB... Jedino se .YU odupirao promenama. Situacija je bila dopunski zabavna zato što su sve primerene dvoslovne skraćenice za reč „Srbija“ bile već zauzete.

Od 2001. bilo je više pokušaja da se uredi domaći domenski prostor, ali je tek 2005-06. u lokalnoj internet zajednici postignuta saglasnost. Osnivačka skupština „Registra nacionalnog internet domena Srbije“ (RNIDS) je održana 8. jula 2006, uz učešće 34 firme i organizacije.

Dom domaćih domena

Vrhovni guru Interneta – ICANN, odlučio je 11. septembra 2007. da RNIDS-u poveri upravljanje postojećim .YU registrom, a .RS domen je postao vidljiv na Internetu 25. septembra 2007. Registracija .RS domena je počela 10. marta 2008, čime je .RS postao najmlađi nacionalni domen u Evropi. Starih naziva .YU domena bilo je oko 40.000, od čega tek pola aktivno, pa je prednost za preregistraciju .RS iskoristilo njih 19.372. Dugovečni .YU je konačno otišao u večna čvorišta 30. marta 2010.

ICANN je 8. novembra 2010. prihvatio predlog RNIDS-a da .CPБ bude oznaka za drugi, ćirilički nacionalni domen, a 3. maja 2011. je .CPБ postao vidljiv na Internetu. Od 27. januara 2012. kreće registracija .CPБ domena, jedinog na svetu u kome se adrese sajtova pišu onako kako se i izgovaraju. Srbija je tako postala jedna od 23 države koje imaju i nelatinički domen.

Dom domaćih domena RNIDS danas ima oko 60 suosnivača i 37 ovlašćenih registara, a registrovano je oko 79.000 naziva .RS domena i oko 5500 .CPБ Sve što ste želeli da znate a niste imali koga da pitate o nacionalnim domenima, njihovim prednostima i načinu registracije, imate na sajtu www.nadjimelako.rs.